

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова приймальної комісії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
Галина КИРИЧУК
«26» квітня 2024 року

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

для вступу на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
за спеціальністю 231 «Соціальна робота»
(освітньо-наукова програма: *Соціальна робота*)

Житомир – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування на третій освітньо-науковий рівень вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» базується на державних стандартах освіти з підготовки фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» (освітньо-професійні програми та освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців), навчальних планах підготовки бакалаврів, магістрів спеціальності 231 «Соціальна робота», затверджених Житомирським державним університетом імені Івана Франка, навчальних програмах та Положенні про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти ЖДУ імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (затверджену Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка протокол № 3 від 29 березня 2019 р.). Вона включає базові дисципліни, які входять до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, магістрів спеціальності 231 «Соціальна робота».

Програма вступного випробування розроблена для абітурієнтів, які вступають на навчання за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

До участі у вступному випробуванні допускаються особи, які закінчили навчання та здобули диплом «спеціаліста» або «магістра».

Мета вступного іспиту – відбір абітурієнтів для навчання та здобуття третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Вступний іспит проводиться в усній формі і складається із запитань, що передбачають володіння теоретичним матеріалом та можливість його використання як пояснювальної моделі у ситуаціях професійної діяльності.

Вступний іспит для третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» передбачає оцінку знань та умінь здобувачів з таких дисциплін:

- Соціальна робота.
- Технології соціальної роботи.
- Соціалізація особистості.
- Методика соціальної роботи.
- Соціальне консультування.

Основні вимоги до рівня підготовки

Абітурієнт повинен знати:

- методологічні та методичні особливості соціальної роботи;
- методи, технології діяльності соціального працівника в соціальних, освітніх закладах та системі спеціалізованих соціальних служб;
- сутність соціалізації, десоціалізації та ресоціалізації як базових категорій соціальної роботи;
- загальну стратегію соціальної політики та соціальної роботи в Україні;
- наявні соціальні проблеми у сучасному макро- та мікро соціумі, категорії клієнтів;

- загальні принципи діяльності соціальних служб у нових соціокультурних та економічних умовах;
- впливу різних чинників на процес соціалізації дітей, підлітків та молоді.

Абітурієнт повинен уміти:

- аналізувати тенденції соціальної політики та соціальної роботи в сучасних умовах;
- самостійно вивчати, порівнювати, узагальнювати наукову літературу з курсів;
- аналізувати вплив різних чинників соціалізації на особистість дитини;
- планувати й організовувати соціальну роботу з різними групами клієнтів;
- аналізувати можливості ресоціалізації та соціально-виховного впливу на особистість дитини;
- використовувати обрану систему гуманістичних цінностей у різних видах діяльності соціальних служб та навчально-виховних закладів;
- володіти діагностичним, корекційним інструментарієм соціальної роботи;
- моделювати соціально-педагогічні процеси;
- здійснювати соціально-педагогічний патронаж, профілактику, супровід та підтримку суб'єктів соціальної діяльності.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Предмет та цілі соціально-педагогічної діяльності. Категорійно-понятійний апарат соціальної роботи

Соціальна робота як наука. Людина у соціумі як предмет уваги соціальної роботи. Визначення, об'єкт, предмет, завдання соціальної роботи. Зв'язок соціальної роботи зі спорідненими дисциплінами. Структура соціальної роботи як науки. Особливість соціальної роботи як практичної діяльності. Тезаурус соціальної роботи.

2. Клієнти у соціальній роботі

Поняття «клієнта» у соціальній роботі. Категорії клієнтів соціальної допомоги. Орієнтація на потреби клієнта. Соціальне виключення та дискримінація клієнтів. Ейджизм, сексизм та расизм як основні форми дискримінації клієнтів. Поняття про стигму. Стигматизація як негативне соціальне явище. Імпауермент клієнтів соціально-педагогічної діяльності. Орієнтація на потреби клієнтів як основний принцип надання соціальної допомоги.

3. Професія соціального працівника: сутність, вимоги, функції

Сутність соціальної діяльності. Мета соціальної діяльності. Об'єкт і предмет професійної соціальної діяльності. Головні функції соціальної діяльності. Інформаційно-енергетичні ресурси та просторово-часові компоненти професійної соціальної діяльності. Професія соціального працівника, вимоги до кваліфікації. Моральні правила поведінки і діяльності соціального працівника. Функції соціального працівника, сфера його діяльності. Знання, уміння та навички соціального працівника. Соціальні ролі соціального працівника. Професіограма.

4. Принципи і методи у соціальній роботі

Поняття про принципи соціальної роботи. Характеристика змістових принципів (гуманізм, демократизм, зв'язок з умовами життєдіяльності, стимулювання соціальної активності, альтруїзм, гармонізація суспільних і групових інтересів, дотримання прав людини тощо). Організаційні принципи соціальної роботи: контроль і перевірка виконання, єдність повноважень і відповідальності, комплексність, все загальність соціальної роботи тощо. Психолого-педагогічні принципи соціальної роботи та їх характеристика (комплексний і диференційований підхід, технологічна компетентність, стимулювання активності, цілеспрямованість, довіра, наступність, послідовність тощо). Методи соціальної роботи (соціально-економічні, організаційно-розпорядні, психолого-педагогічні). Характеристика груп методів. Переконавання, соціально-педагогічні дослідження, навіювання, інформування, гуманізація умов праці і побуту, використання звичаїв та традицій як окремі психолого-педагогічні методи соціально-педагогічної діяльності. Форми соціальної роботи (індивідуальна, групова, у громаді). Їх характеристика.

5. Система моральних норм у соціальній роботі

Етика соціального працівника. Кодекс етики соціального працівника. Головні характеристики професійної етики: стиль, компетентність,

підвищення кваліфікації, пріоритетність прав клієнта, конфіденційність, чесність тощо. Система етичних принципів соціального працівника. Міжнародні та українські етичні стандарти. «Міжнародна декларація етичних принципів соціальної роботи». «Міжнародні етичні стандарти соціальних працівників».

6. Сутність етики соціальної роботи

Мета і завдання етики соціальної роботи. Основні категорії етики соціальної діяльності: етичні відносини, етична свідомість, етичні дії. Компоненти моральної свідомості соціального працівника: моральні знання, моральні переконання та моральні потреби. Фахові цінності соціальної діяльності. Етичні принципи соціальної діяльності. Професійно-особистісні якості соціального працівника. Гуманістична спрямованість соціальної діяльності. Професіоналізм та компетентність соціального працівника.

7. Загальна характеристика соціалізаційних чинників

Концепції соціалізації: психоаналітична теорія З. Фрейда, когнітивна теорія Ж. Піаже, біхевіоризм; теорія групового пристосування тощо. Механізми соціалізації. Загальна характеристика соціалізаційних чинників. Мікрочинники у процесі соціалізації дитини. Об'єднання ровесників як чинник соціалізації. Засоби масової інформації в системі соціального виховання. Особливості соціалізації дитини в умовах проживання у сільській та міській місцевості. Макрочинники процесу соціалізації.

8. Мікрочинники у процесі соціалізації дитини

Сім'я як об'єкт соціально-педагогічної діяльності. Типи та функції сім'ї. Причини та типи відхилень у сімейному вихованні. Принципові та тактичні помилки батьків у сімейному вихованні. Стереотипи "каральної педагогіки" у сімейному вихованні. Принципи та технологія соціально-педагогічної діагностики відхилень у сімейному вихованні. Специфіка соціальної роботи в залежності від типу поселення (село, місто). Об'єднання ровесників як фактор соціалізації особистості. Роль мікрофакторів соціалізації у задоволенні потреб дитини.

9. Вплив мезо- та макрочинників на соціальне формування особистості

Соціальна робота в етнічному середовищі. Врахування принципу поліетнічності в соціально-педагогічній діяльності. Діяльність соціального працівника в релігійних організаціях. Засоби масової інформації в системі соціального формування особистості. Мистецтво як засіб соціального виховання. Культура та етнос як чинники соціалізації дитини. Народні традиції та соціальне виховання. Народна педагогіка. Колективна мораль. Соціальний громадський контроль у народних традиціях. Соціально-педагогічний потенціал народного календаря. Дитячий фольклор і соціалізація дітей. Соціальне виховання в умовах різних етнічних культур. Народні традиції у сімейному вихованні. Народний ідеал сім'ї. Взаємодія загальнолюдського і національного в духовному зростанні дитини.

Конфесійна модель формування соціально компетентної особистості. Феноменологія релігійної виховної моделі. Релігійна мораль у контексті

сучасного навчально-виховного процесу. Поняття „християнської педагогіки”. Роль релігійної моралі у формуванні позитивної „Я-концепції” підлітків.

10. Соціалізація у контексті поняття «норма» та «відхилення». Поняття асоціальної поведінки

Норми і цінності як складова частина процесу соціалізації. Соціалізація, асоціалізація, ресоціалізація. Вияви соціальних відхилень у поведінці дітей. Асоціальна, просоціальна, антисоціальна поведінка як свідчення відповідного рівня соціальної компетентності чи некомпетентності. Характеристика цих стилів поведінки. Вияви, стани та чинники соціальних відхилень у поведінці дітей. Соціально-педагогічна підтримка дітей з різними соціальними аномаліями. Можливості застосування християнської моделі моральності у корекції девіантної поведінки підлітків

11. Чинники соціальної дезадаптації особистості

Потреби як чинник та підґрунтя асоціальної поведінки. Типологія соціально дезадаптованих дітей. Причини та чинники соціальної дезадаптації. Модель соціально відхиленої поведінки та можливості корекційного соціально-педагогічного впливу на соціальні відхилення у поведінці. Агресивність як чинник формування девіантної поведінки дітей. Особливості агресивної поведінки. Форми вияву агресії. Діагностика агресивної поведінки у підлітків. Аутоагресія та суїцид. Причини та мотиви здійснення суїциду підлітками. Профілактика суїцидальної поведінки серед дітей та учнівської молоді. Причини адиктивної поведінки неповнолітніх. Стадії розвитку адиктивної поведінки (етап перших проб, пошуковий полі наркотизм, фоновий полі наркотизм).

12. Структура та система діяльності соціальних служб в Україні

Нормативно-правова база діяльності соціальних служб в Україні. Зміст і пріоритети соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні. Особливості діяльності соціальних служб у сільській місцевості. Організація діяльності регіональних центрів соціальних служб для молоді. Технологія організації та управління волонтерським загоном. Історичні основи діяльності соціальних служб в Україні. Структура соціальних служб України. Організація діяльності регіональних соціальних служб захисту молоді.

13. Консультування як напрям соціальної діяльності

Поняття про консультування. Орієнтація на потреби клієнта. Соціальне виключення клієнтів. Стили слухання (нерефлексивне, рефлексивне, емпатійне). Структура та етапи консультативного процесу. Техніки консультування. Специфіка консультування клієнтів за різними типами звернень. Особливості невербальної комунікації. Особливості телефонного консультування.

14. Методика соціальної роботи

Категорійно-поняттєва база методики соціальної роботи. Зміст та новоутворення в соціальній структурі сучасного українського суспільства. Зміст і напрямки соціальної політики держави у молодіжній сфері. Головні соціальні

проблеми в Україні. Принципи, методи та форми соціальної роботи. Особливості соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.

15. Технології соціальної роботи.

Сутність і зміст технологій соціальної роботи. Класифікація соціальних технологій. Етапи технологізації соціальної діяльності. Цілепокладання як основа технологізації. Загальні технології соціальної роботи (діагностики, експертизи, терапії, адаптації і т.д.). Історія розвитку соціальних технологій. Методи соціальної роботи як основа технологізації. Психологічні технології соціальної роботи. Педагогічні технології соціальної роботи. Економічні технології соціальної роботи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Богданова І. М. Соціальна педагогіка : [навчальний посібник]. К. : Знання, 2008. 343 с.
2. Веретенко Т. Г. Вступ до спеціальності: соціальна педагогіка. Модуль 2 : [навч. посіб.] / Т. Г. Веретенко, О. М. Денисюк. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. 124 с.
3. Гірник А. М., Горова А. О., Дума Л. П. та ін. Соціальна робота і програми відновного правосуддя: теорія та практика. Посібник для викладачів К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. 188 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. [2-ге видання, доповнене й виправлене]. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
5. Докторович М. О. Соціально-педагогічна робота з дітьми з неповних сімей: Навчально-методичний посібник. К.: Ленвіт, 2010. 152 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І.Д. Звереві. К., Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
8. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи (соціальних працівників і соціальних педагогів) України (N 1965 від 09.09. 2005 р.) // Соціальна робота в Україні : [навч. посіб.] / за ред. І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко. К. : ДЦССМ, 2004. С. 250–253.
9. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: Монографія. К.: Фенікс, 2009. 416 с.
10. Капелюк В.В. Технологія педагогічної взаємодії школи і батьків у вихованні підлітків в одно дітних сім'ях: Методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2009. 100 с.
11. Капська А. Й. Технології соціальної роботи. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 352 с.

12. Лохвицька Л. В. Короткий термінологічний словник із соціальної педагогіки, соціальної роботи / уклад. Л. В. Лохвицька, І. І. Доброскок. Переяслав-Хмельницький, 2007. 144 с.
13. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера (Terminology Bilingual Dictionary) / автори-укладачі: І. В. Літяга, С. М. Ситняківська; за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. Вид. 3-ге, перероб. і доп. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 224 с.
14. Ситняківська С. М., Н. А. Сейко. Актуальні проблеми соціальної педагогіки (Topical Issues of Social Pedagogics) : навчально-методичний посібник / С. М. Ситняківська, Н. А. Сейко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 165 с.
15. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. К. : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
16. Соціальна робота з різними категоріями населення: методичні вказівки до самостійного вивчення курсу напряму підготовки «Соціальна робота» / Л. А. Якубова. – Хмельницький: ХНУ, 2013. 96 с.
17. Сучасні соціальні технології в освіті : Колективна монографія / [[кол. авт.] за заг. ред. Наталії Сейко]. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 331 с.
18. Теорії і методи соціальної роботи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. С. 75-78.
19. Технології соціально-педагогічної роботи: Навч. посібник / За заг. ред. проф. А. Й. Капської. К., 2000. 372 с.
20. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 574 с.
21. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика: [монографія]. Луганськ : Альма-матер, 2006. 320 с.
22. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи: [навчальний посібник]. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

Додаткова:

1. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навчальний посібник / О. В. Купенко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 192 с.
2. Полторак Л. Ю. Соціальна робота з різними групами клієнтів : методичні вказівки для спеціальності 231 «Соціальна робота» / Л. Ю. Полторак, Д. В. Сай. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 136 с. – (Методична серія ; вип. 303).
3. Рудкевич Н.І. Методика соціально-педагогічної роботи : навчально-методичний посібник / Н. І. Рудкевич. – Львів: Растр-7, 2021. – 324 с.
4. Кучер Г. М. Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади. Умань, УДПУ імені Драгоманова, 2019. 301 с.
5. Черниш Г. Соціологія. Курс лекцій. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. – 543.

6. Hanna Slozanska, Vira Polishchuk, 2019. Соціальна робота в громаді за кордоном: історія та сучасні тенденції розвитку. *Social work and education* 6 (4), 390-407.

7. Malcolm Payne. 2020. *Modern Social Work Theory*, Bloomsbury Publishing. 568 p.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe//

2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua//>

5. Charles Zastrow, Sarah L. Hessenauer, 2021. *Empowerment Series: Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*. Cengage Learning, 832 p.
<https://books.google.com.ua/books?id=I4VUEAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Бали	Характеристика відповіді
190-200	Вступник демонструє всебічні і систематизовані знання із соціальної роботи в обсязі та в межах вимог програми співбесіди; вміє застосовувати їх на практиці; спроможний доводити правильність своєї відповіді переконливою аргументацією. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, не містить помилок.
180-189	Вступник на високому рівні володіє узагальненими знаннями в обсязі та в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, вміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити та вирішувати проблеми.
170-179	Вступник має міцні знання, здатний використовувати їх для розв'язання практичних завдань, робити висновки, узагальнення, аргументувати їх.

160-169	Вступник добре володіє матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
150-159	Знання вступника є достатніми, він/вона застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь логічна, хоч і має неточності.
140-149	Вступник правильно відтворює матеріал, знає основні теорії і факти в галузі соціальної роботи, вміє наводити власні приклади на підтвердження певних прикладів.
130-139	Вступник виявляє знання й розуміння основних положень, ідей, парадигм соціальної роботи. Відповідь загалом вірна але недостатньо осмислена. Вміє використовувати знання для виконання завдань за зразком.
120-129	Вступник відтворює основний матеріал програми, здатний з помилками і неточностями дати визначення понять, сформулювати правило.
100-109	Вступник може дати відповідь не на всі запитання, з допомогою екзаменатора виконує елементарні завдання.
Менше 100	Вступник не розуміє запитання та навіть з допомогою екзаменатора не може сформулювати відповідь на запитання.

До участі у конкурсному відборі допускаються вступники, які отримали на вступному іспиті не менше 100 балів.

Голова комісії проф. Світлана СИТНЯКІВСЬКА